

L'ENSENYAMENT
A TÀRREGA
(1915-1930) (3)

Per Joan Novell i Balagueró

12

A partir del 1900, la societat targarina aprofità l'oportunitat d'intensificar els sectors industrials i comercial, perfilant, a poc a poc, la seva identitat mercantil amb evidents influències inter-comarcals.

Amb tot, l'esclat de la Primera Guerra Mundial (1914-1918) paralizà temporalment el flux d'inversions del capital estranger a les grans obres hidroelèctriques, al Pallars Jussà, deixant sense feina 5.000 treballadors ¹. La Ciutat hagué de sofrir la caiguda del mercat de béns de producció, de productes alimentaris i de vestit, que gràcies al ferrocarril s'estaven distribuint i transportant des de l'estació de Tàrrrega. La crisi que planà sobre la ciutat s'anà alleugerint a partir del 1920 quan es reprengheren les obres de les rescloses i de les centrals elèctriques de la conca del riu Noguera Pallaresa. Uns anys més tard, l'estabilitat política i la inactivitat sindical de la dictadura, afavorida per una conjuntura econòmica internacional positiva, encara que breu, possibilitaren un clima d'eufòria econòmica entre la burgesia targarina i impulsaren un esclat cultural vertaderament extraordinari, a través d'una munió d'institucions cíviques.

1. LA CRISI POLÍTICA (1917-1923), LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA I L'OBLIT DE LES ESCOLES NACIONALS

Els esforços esmerçats en política educativa, tant pels conservadors de Maura com pels liberals de Canalejas, entre 1900 i 1914, s'anaren esgotant a mesura que s'incrementava la inflació de l'economia estatal i s'aguditzava la crisi política, social i institucional, molt virulenta a partir de 1917. Els esdeveniments revolucionaris que es desencadenaren arreu feren fracassar un govern darrera l'altre –14 gabinets entre el juny de 1917 i el setembre de 1923– i, òbviament, la política educativa del país quedà gairebé oblidada.

La creació de l'Institut Escola de Segona Ensenyança de Madrid, l'any 1918, amb l'objectiu d'experimentar la reforma del batxillerat ² i del decret de 21 de maig de 1919 declarant l'autonomia de totes les universitats de l'Estat ³ esdevingueren les úniques iniciatives del Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts. Altrament, cap d'ambdues iniciatives tingué possibilitats de reeixir.

Mentrestant, les escoles nacionals de Primera Ensenyança acusaven de ple la inestabilitat ministerial i la crònica manca de recursos de les administracions locals. Per la seva part, les congregacions religioses dedicades a l'ensenyança, juntament amb la iniciativa de nombrosos mestres i pedagogs, anaren cobrint, amb més o menys encert, les creixents necessitats escolars d'arreu.

A Catalunya les escoles d'iniciativa social gaudiren de gran popularitat i acollida. L'any 1910 a Barcelona ciutat, a la primera ensenyança, el 17,5 % dels alumnes estaven matriculats a l'escola nacional; el 51,1 %, a les escoles particulars, i el 26,3 % no estaven escolaritzats ⁴. Quant a l'ensenyament secundari, l'any 1920 Barcelona tenia un sol institut, el qual tenia 911 alumnes oficials de batxillerat, examinava 1.691 alumnes col·legiats –de congregacions religioses en la seva majoria–, i 1.048 alumnes lliures, preparats per col·legis religiosos petits, acadèmies i àdhuc mestres particulars ⁵.

O sigui, l'Estat n'escolaritzava oficialment el 24,70 % i la iniciativa social preparava el 75,30 dels alumnes batxillers restants.

Alguns sectors socials catalans feia temps que maldaven per la renovació escolar, a partir d'assajos psicopedagògics que s'estaven aplicant en alguns països europeus. Des de les primeres experiències pedagògiques d'Alexandre Galí, Francesc Flos, Jordi Bardina, Pau Vila, Joan Palau i Vera, Artur Martorell i Rosa Sensat, entre altres ⁶, fins la creació de la Mancomunitat de Catalunya, el 24 de març de 1914, l'educació anà adquirint un lloc preferent entre els homes i les dones tocats pels postulats del Noucentisme. Prat de la Riba, teòric del nacionalisme català, líder indiscutible de la Lliga i primer president de la Mancomunitat, confià plenament en l'esperit pedagògic d'algunes escoles peoneres i llurs mestres. Alguns d'aquests foren demanats per l'esmentada institució catalana amb l'objectiu d'empènyer algunes iniciatives pedagògiques i culturals, entre les quals destacava l'escola d'estiu. Aquesta fou convocada des del 1915 al 1923 amb el clar objectiu de reciclar els mestres i introduir-los en el coneixement dels diversos mètodes pedagògics i també en el coneixement de la llengua catalana, normalitzada per Pompeu Fabra a l'aixopluc de l'Institut d'Estudis Catalans. Alhora, algunes institucions religioses també estaven introduint a les seves aules avançades tècniques didàctiques, a través de les aportacions d'alguns dels religiosos, que en el seu peregrinatge congregacional havien tingut l'oportunitat d'estudiar o conèixer experiències desenvolupades en altres països. Aquesta mateixa realitat afavoria alhora la possibilitat d'arribar als col·legis de comarques les innovacions i experiències pedagògiques i organitzatives dels grans centres congregacionals de la ciutat de Barcelona. També sovintejaren els esforços d'alguns religiosos catalans per l'ensenyament de la pròpia llengua.

A l'escola nacional, però, salvant algunes excepcions, li era molt difícil el salt qualitatiu, innovador i gairebé impossible de l'ensenyament de la llengua catalana.

Per altra part, el pluralisme de les nombroses escoles d'iniciativa social, no-confessionals, oferien alternatives ben diferents: des de l'arrelament al país i l'obsessió per les innovacions pedagògiques a la indiferència més absoluta vers tot allò que pogués afeblir uns resultats acadèmics necessàriament homologats per l'estructura hermètica dels textos i dels exàmens oficials.

2. LA DICTADURA, LA DESAPARICIÓ DE LA MANCOMUNITAT I LA UTILITZACIÓ POLÍTICA DE L'ESCOLA (1923-1930)

Immediatament després del cop d'estat del general Primo de Rivera, i contràriament a allò que hom podia esperar, per reial ordre de 15 de setembre de 1923 s'intentà reglamentar l'ensenyament privat, restablint el reial decret de l'1 de juliol de 1902 i donant un termini de 30 dies perquè els col·legis particulars de primera ensenyança legalitzessin la seva situació, "*en estricto cumplimiento de lo determinado en dichos preceptos, procediendo en otro caso a la clausura definitiva de los mismos*" ⁷. L'automàtica decisió del directori militar de restablir la reforma educativa del liberal Romanones, que tanta polèmica aixecà entre els sectors conservadors i les institucions de l'Església a primers de segle, ben aviat fou reconeguda com a precipitada i se suspengué l'esmentada aplicació ... "*a fin de evitar el cierre de numerosas escuelas*" ⁸.

El directori comprengué que no podia atacar ni l'escola confessional ni la d'iniciativa particular, si no volia córrer el risc de crear una situació vertaderament caòtica i antipopular. Davant la impossibilitat d'arribar directament a l'ampli ventall del pluralisme escolar del país, dirigí tots els esforços a poder incidir radicalment sobre els centres de titularitat estatal, mitjançant la política següent: la manipulació de l'escola pública en funció de la pròpia consolidació política, les massives construccions escolars, la reforma del batxillerat i una nova reforma universitària. El decret de 13 d'octubre

de 1925, sobre propagandes antipatriòtiques i antisocials atacà directament la llibertat de càtedra dels docents. En el text oficial s'afirmava, entre altres coses, que "*... los Maestros de Escuelas nacionales y todos los profesores de la enseñanza pública, que, por la delicada misión que el Estado les encomienda al entregarles la educación de las nuevas generaciones, deben dar ejemplo paladino de virtudes cívicas dentro y fuera de las aulas y conducir a sus discípulos por la senda del bien y del orden social, tanto en las lecciones que les tramitan y en las doctrinas que les infundan, como en la vida que ellos mismos practiquen.*

»*Así lo realizan la inmensa mayoría del Profesorado español; pero hay algunos, pocos, que estiman que, terminada su diaria labor docente, ninguna relación hay entre ellos y el Estado, de quien dependen, y tienen libertad completa para, con funesto ejemplo para sus discípulos, y con grave daño del orden social, dedicarse a propagandas, más o menos encubiertas, contra la unidad de la Patria o contra instituciones que cuales la familia, la propiedad, la religión o la nación, constituyen el fundamento sobre que descansa la vida de los pueblos.*

»*Algunos, aunque poquísimos –pero no por esto menos perniciosos–, llegan a pretender cautelosament introducir sus nefandas doctrinas en el alma de sus discípulos [...]*"⁹.

És indubtable que la tasca aprofitable de la dictadura fou l'ambiciós programa de construccions escolars. Les dades ens confirmen que entre 1924 i 1929 es construïren 2.000 escoles noves i se'n remodelaren 1.824. Evidentment, aquesta política esdevingué revolucionària, ja que gairebé es feren i modificaren tantes escoles com s'havien fet en els darrers 25 anys¹⁰.

El reial decret de 25 d'agost de 1926, conegut com a Pla Calleja, estructurava l'ensenyament secundari en dos cicles: el batxillerat elemental de tres cursos i el batxillerat univesitari de dos, aquest últim, dividit en una secció de ciències i una altra de lletres. S'exigia un examen d'ingrés, un altre en acabar el batxiller elemental i un de final, que preparava la universitat, per poder obtenir el títol de batxillerat univesitari. Les crítiques foren intenses des de tots els àmbits educatius.

Fou, però, el reial decret del 19 de maig de 1928, sobre la reforma universitària¹¹, el que provocà la reacció més violenta. Segons l'article 53, eren reconegudes les titulacions universitàries dels Jesuïtes del Deusto, de Bilbao, i dels Agustins de l'Escorial, la qual cosa provocà greus aldarulls estudiantils, renunciés a les càtedres per part d'alguns professors i àdhuc el tancament de la Universitat de Madrid. La reacció del general Primo de Ribera fou dura i potser precipitada, quan en una nota oficial digué que al govern, "[...] *No le arredra el problema de ir suspendiendo, una a una, el funcionamiento de las universidades [...] Reducir el número de universidades hasta ver conseguido que su funcionamiento se ajusta a normas de disciplina y orden, que han de ser esencia de su vivir, no constituye un problema vital para España, donde es sabido que sobran muchos abogados, y médicos [...]*"¹².

Malgrat la suposada autoritat de la nota, el 24 de setembre de 1929 el govern publicà a *La gaceta* la derogació del polèmic article 53.

La política general i educativa de la dictadura fou altament negativa per a Catalunya. El palès anticatalanisme quedà reflectit quan s'ordenà la dissolució de les diputacions provincials i es donà facultat als corresponents governadors per al nomenament dels nous diputats. A més, després d'un temps de menyspreu, es decretà la dissolució de la Mancomunitat, alhora que es prohibí l'ús de la senyera. Òbviament, s'esfondraren totes les iniciatives educatives i lingüístiques del catalanisme nacionalista i no es va poder convocar cap més escola d'estiu.

En l'àmbit local, es poden documentar algunes actuacions d'adoctrinament anticalà a les escoles. El dia 12 de gener de 1924, el delegat governatiu del partit judicial de Cervera visità les escoles nacionals, l'escola de l'hospital, l'Escola Pia i l'Acadèmia Comercial, acompanyat d'alguns membres de la Junta Local de Primera Ensenyança. Segons l'acta, de les esmentades visites, el delegat governatiu anà repetint a tots els col·lectius escolars "[...] *que se aplicasen mucho en la hermosa lengua de Cervantes que les sería mucho de provecho y que este año en los exámenes de fin de curso los mayo-*

res premios serían para los que se hubiesen aplicado más en el cultivo del idioma nacional recomendando mucho al Sr. Maestro que en las horas de clase solo se hablase el castellano [...]" ¹³. Amb data de 3 de febrer de 1924, arribà a l'Ajuntament una nota del delegat governatiu del partit judicial de Cervera que deia el següent: "*Para su entrega al maestro o maestra de ese Ayuntamiento me complazco en remitirle un ejemplar del catecismo del ciudadano publicado por el Directorio Militar, debiendo advertir a dicho funcionario que la nueva generación se inspire en los conceptos que se condensan en tan interesante folleto, prometiendo a los niños que mejor los interpreten, que serán premiados al finalizar el curso escolar. Con objeto de que cada escuela tenga un catecismo, sirvase remitirme nota de las escuelas que haya en este término municipal y los nombres de los profesores"* ¹⁴.

Tot i això, alguns col·legis i alguns pedagogs canalitzaren les seves inquietutds a través d'institucions escolars privades i mai no renunciaren al coneixement de Catalunya, de la seva llengua i de la seva cultura.

3. L'ABANDÓ DE LES ESCOLES NACIONALS, LA CONSOLIDACIÓ DELS COL·LEGIS CONFENSIONALS I EL GRAN ESFORÇ PEDAGÒGIC DE LA INICIATIVA PRIVADA A TÀRREGA

3.1. L'ESCOLA NACIONAL DE NENS.

El mestre Sr. Bonaventura Amigó, que havia reeixit l'escola nacional de nens d'ençà el 1907, es jubilà el dia 8 de novembre de 1915 deixant la responsabilitat de l'aula al seu auxiliar. Uns dies més tard, el 24 de novembre, va ser nomenat mestre interí el Sr. Pau Balagueró, el qual dirigí l'escola amb molt encert fins l'1 de març de 1917. El mateix dia en prengué possessió el mestre interí Sr. Jaume Miranda i Vives, el qual aconseguí la propietat de la plaça el dia 27 de maig de 1920. D'aquesta manera l'escola de nens mantingué l'estabilitat docent al llarg de la dècada dels anys vint. El Sr. Jaume Mirnada deixà les responsabilitats de l'escola el dia 31 de maig de 1930 i, el dia 16 de juny fou nomenat el nou mestre, Sr. Francès Baixa.

La documentació conservada a l'Arxiu és molt minsa. Malgrat haver consultat la correspondència municipal i haver buidat la informació escolar de *Crònica Targarina*, no ha estat possible reconstruir l'evolució anual de les escoles nacionals. Solament s'han pogut compilar d'ací i d'allà algunes referències, sempre insuficients i discontinües.

Després que el mestre Sr. Amigó, amb tantes dificultats, hagués aconseguit una important remodelació de l'aula de nens, l'Ajuntament decidí traslladar l'escola al local llogat del carrer Urgell, 1-3, conegut per cal Tòfol. Era el 23 de gener de 1920. A finals de curs, el dia 13 de juny, la Junta Local de Primera Ensenyança va fer la visita anyal reglamentària a l'escola de nens. L'acte reflecteix la bona preparació dels 53 alumnes examinats, els quals restaven dividits en cinc seccions ¹⁵.

Com s'ha comentat en aquest mateix treball, la documentada visita del delegat governatiu del partit judicial de Cervera el dia 12 de gener de 1924 ens certifica l'assistència de 30 nens a l'aula, la qual cosa palesa una significativa devallada de la matrícula.

Un any més tard, el 16 de febrer de 1925, d'acord amb la política escolar del règim primoriverista, s'inaugurà la cantina escolar, ubicada al mateix edifici escolar, amb l'assistència de les primeres autoritats provincials i locals. El dia 20 inicià el funcionament servint dinar a 10 nenes i 10 nens necessitats ¹⁶. El setembre de 1926 l'esmentada cantina deixà de funcionar i es traslladaren tots els estris a l'Hospital, on es continuà servint dinar als alumnes de l'escola pública ¹⁷.

L'última notícia de què s'ha pogut disposar de l'escola nacional ens l'ofereix el registre escolar del terme municipal de Tàrrega, de l'any 1928. Dels 247 nens escolaritzats entre 6 i 12 anys, assis-

tien a l'escola pública 41, que equivalien al 16,5 %¹⁸.

Sembla evident, doncs, que l'escola nacional de nens a partir del curs 1915-16 inicià una accentuada davallada de la matrícula, perdent més de la meitat dels alumnes. Tanmateix, encara que lentament, continuà minvant la seva escolarització a mesura que s'anaven oferint més places escolars als centres privats i continuava, alhora, vigent la possibilitat d'assistir gratuïtament els alumnes externs a l'Escola Pia.

Sens dubte, l'escola nacional de nens va cobrir, entre 1915 i 1930, unes determinades necessitats educatives de la ciutat, però sembla cert que mai no tingué ni l'entusiasme, ni la capacitat pedagògica, ni els mitjans materials necessaris per a fer quelcom més que anar subsistint.

3.2. L'ESCOLA NACIONAL DE NENES

Després del mestratge de la Sra. Amàlia Soler i Amades, l'escola nacional de nenes visqué anys d'interinatges, la qual cosa provocà una davallada considerable de les matrícules. La Sra. Amàlia Soler deixà definitivament l'escola el dia 11 d'octubre de 1916, i el dia 21 del mateix mes fou nomenada interina la Sra. Teresa Coca i Llobet, pel que sembla, recomanada pel propi inspector¹⁹. El dia 1 d'octubre de 1917 prengué possessió de l'escola, en qualitat de propietària, la Sra. Ramona Bonastre i Rosell. La matrícula no devia superar les 40 alumnes. La nova propietària tan sols romangué un curs acadèmic a la ciutat i deixà la plaça per anar-se'n a Seròs (el Segrià). El dia 2 de setembre de 1918 fou nomenada mestra interina la Sra. Leonor Turmó i Vizcarra, que exercí el seu ministeri durant un curs. L'escola, sense suficients cadires ni bombetes, fou qualificada per la nova mestra "*de inmensamente desastrosa*", en carta adreçada a l'Ajuntament, pocs dies després d'haver-ne assumit la responsabilitat funcional i docent²⁰.

Gairebé com era costum, l'escola canvià de mestra. El dia 13 d'agost de 1919 fou nomenada propietària la Sra. Dolors Monzón i Mata. Dirigí l'escola tres cursos, amb una matrícula d'una cinquantena d'alumnes. El dia 9 de setembre de 1922 començà un nou interinatge la mestra Sra. Pilar Josa i Tornes. Acabat el curs, el dia 31 de juliol de 1923 fou concedida la plaça en propietat a la Sra. Maria Ventura Pedrol i Castellà. La dita professora continuà al davant de l'escola nacional de nenes fins els anys trenta.

L'evolució de l'escola va esdevenir inestable a partir de la jubilació de la Sra. Amàlia Solé, l'octubre de 1916. A partir d'aquell moment, s'inicià una pèrdua sobtada d'un 70% de les seves alumnes, alhora que s'iniciaren un progressiu deteriorament de l'escàs material de l'aula i un desprestigi social considerable, davant les alternatives d'escolarització, cada vegada més reeixides. Potser a partir de 1923 la Sra. Maria Ventura Pedrol i Castellà hi aportà unes certes dignitat, continuïtat i coherència²¹, i mantingué una matrícula de 56 alumnes el curs 1927-28, que representava el 26% de les nenes escolaritzades a la ciutat entre els 6 i els 12 anys.

3.3. L'ESCOLA NACIONAL DE PÀRVULS (nens i nenes)

La parvulista Sra. Germana Rosell n'esdevingué la responsable des del dia 16 de juliol de 1892 al 4 d'agost de 1928, quan es jubilà. El 14 de setembre de 1928 s'encarregà de l'escola la Sra. Teresa Martín i Moncasi i, el dia 15 de gener de 1929 en prengué possessió la Sra. Carme Burqueta.

Ens han quedat escasses notícies d'aquesta escola, i per aquesta raó podria ser il·lustratiu reproduir un paràgraf de l'esborrany d'acta, guardada entre la correspondència municipal, que el secretari de l'Ajuntament redactà per la visita que realitzà al local del carrer Sant Joan, número 15, primer pis, el delegat governatiu del partit judicial de Cervera, acompanyat d'alguns membres de la Junta Local de Primera Ensenyança. Diu així: "[...] D^a. Germana Rosell, que se encontraba dando clases a unos

*cuantos niños y niñas, después de la presentación de la Sra. Maestra y examinada la Sala Escuela, se dedicó a hacer unas cuantas preguntas sobre el método que seguía para la instrucción, y si se les ejercitaba en la Gimnasia rítmica y la Sra. Profesora preparó, acto seguido a los pequeñuelos, que en dos hileras una de niños y otra de niñas empezaron a hacer una serie de combinaciones cantando, paseándose y después levantando los brazos y bajándolos, según las órdenes que les daba la Sra. Profesora. Después de unas cuantas observaciones del Sr. Delegado a la Profesora recomendándole sobre todo que se observara higiene y se recomendase a los padres que los pequeñuelos fueran con trajes limpios, la comitiva se despidió."*²²

Pel que sembla, esdevingué una escola amb poca acollida i la matrícula anà minvant progressivament. No podia ser d'altra manera. A Tàrrrega, durant la dècada dels vint, neixien 118 infants anuals de mitjana i la mortalitat infantil era d'11 criatures de mitjana cada any. Això vol dir que els pàrvuls que arribaven als 3-5 anys no sobrepassaven el centenar per curs²³. Per altra part, tant el parvulari de la Sra. Gassó com les aules de les Germanes Vedrunes de l'Hospital i del Col·legi Sant Josep eren institucions molt ben acollides, tant per la delicada atenció als menuts com per les instal·lacions que oferien.

3.4. L'ESCOLA PIA

El P. Josep Baburés constata a *L'Escola Pia de Tàrrrega (1884-1984)* que hi ha un buit documental a l'arxiu del col·legi entre els anys 1915 i 1939, la qual cosa limita les possibilitats de recerca.

Sembla evident, amb tot, que entre 1915 i 1930 l'Escola Pia continuà desenvolupant la seva tasca pedagògica amb dedicació i esforç, malgrat la notable mobilitat de la comunitat escolàpia. El P. Blai Badia deixà el seu fecund rectorat l'any 1919, després d'haver dirigit l'escola durant disset anys, en ésser nomenat rector del col·legi de Sabadell. El substituï el P. Enric Centelles, el qual al cap d'un any fou destinat a Mèxic. Des del 1920 al 1922, la dirigí el P. Pau Roca, que ja havia estat a Tàrrrega des del 1912 al 1917; era llicenciat en ciències físiques i químiques i la seva llarga experiència pedagògica hagué de significar una curta, però fructuosa, aportació. El càrrec que deixà l'any 1922, en ésser destinat a Iratxe per formar nous escolapis, l'ocupà el P. Jaume Novell, fill de Preixens, que duia sis anys destinat a Tàrrrega. Tres anys més tard, el P. Eduart Martí n'assumí la direcció fins l'any 1931²⁴.

De la quarantena llarga de pares escolapis que passaren per l'escola de Tàrrrega durant aquests anys, alguns se'ls recorda especialment: el P. Pere Colomer (1916-1918), molt optimista i músic; el P. Carles Perelló (1901-1922), un gran pintor targarí; el P. Vicenç Verdejo (1916-1918), impulsor dels esports i especialment del futbol; el P. Josep Franquesa (1918-1923), músic, articulista i fundador del butlletí *Anfora*; el P. Pau Roca (1912-1917/1918-1922), científic i bon pedagog; el P. Bernat Noguera (1917-1922), arqueòleg i fundador del museu; el P. Vicenç Roca (1927-1936), especialista en idiomes moderns; el P. Eusebi Millan (1927-1928), introductor a la ciutat del desconegut esport del bàsquet; entre altres²⁵.

Espigolant notícies d'ací i d'allà, el curs 1917-1918 s'inicià l'aplicació del sistema Montessori, en aquells moments un dels sistemes pedagògics més innovador a Europa. Un any més tard, l'1 d'octubre de 1923, davant les necessitats de molts ciutadans, l'escola endegà classes nocturnes de repàs gratuïtes.

Durant els anys vint, els alumnes matriculats als cursos de batxillerat eren escassos, àdhuc a les poblacions molt més grans. Els prestigiosos col·legis de Barcelona, com l'Escola Pia de Sarrià, l'Escola Pia de Balma, la Salle Bonanova, els jesuïtes de Sant Ignasi, per posar uns exemples, tenien una matrícula, a l'ensenyament secundari, que oscil·lava entre els 100-130 alumnes; l'alumnat total del Col·legi Sant Ignasi era d'uns dos-cents interns i un centenar d'externs, l'any 1915²⁶.

Comparativament, l'Escola Pia de Tàrrega era un gran centre, amb un nombrós alumnat d'ensenyament primari i un nombre significatiu d'alumnes de comerç i ensenyament secundari: l'any 1925 van acabar el batxillerat tres alumnes i vuit aprovaren l'examen d'ingrés ²⁷; el curs 1927-28 hi havia 47 alumnes de batxillerat ²⁸.

Durant molts anys l'Escola Pia desenvolupà una clara acció pedagògica, catequètica i pastoral inserint profundament en la vida i el tarannà targarins. Sovint els escolapis esdevenien confessors i consellers de moltes famílies, especialment creients, i les seves orientacions tenien autoritat i pes moral. A partir d'aquestes premisses i del palès prestigi pedagògic de l'acció educativa calassànica, es pot explicar la dialèctica punyent contra l'Escola Pia que endegà el Sr. Lluís Plaça, d'evidents conviccions anticlericals, director de l'Acadèmia Comercial, a les pàgines de *Crònica Targarina* l'any 1925 ²⁹.

3.5. L'ESCOLA DE L'HOSPITAL

La comunitat de germanes Vedrunes de l'hospital, a més d'atendre les necessitats sanitàries i assistencials, cuidaren de l'escola fins l'any 1936.

Segons el cens de 1930, hi havia una comunitat religiosa de nou germanes, cinc dedicades a l'ensenyament i la resta atenien els malalts i els diversos serveis de la institució. En aquesta època l'escola tenia una classe d'uns setanta nens de pàrvuls entre 4 i 6 anys, una altra d'unes trenta nenes pàrvules, una aula d'educació primària d'unes trenta nenes entre 7 i 9 anys, i una altra de 30 alumnes entre 10 i 16 anys. No hi havia escola dominical.

Totes les alumnes eren externes i el seu nivell econòmic era molt baix; no cal dir que les petites aportacions monetàries restaven supeditades a les possibilitats de cada família ³⁰.

3.6. COL·LEGI SANT JOSEP

Segons unes breus notes conservades a l'arxiu del col·legi, l'any 1915 funcionaven dues aules de pàrvuls, una de nens i una altra de nenes; una classe unitària de nenes "vigilades", entre 7 i 16 anys, i una altra d'externes de les mateixes edats. L'any 1916 s'inaugurà una classe de tall i confecció, i els diumenges i dies de festa a la tarda hi havia l'escola dominical. A més de l'internat, també s'oferia el servei de mitja pensió ³¹.

L'any 1926 va ser important per a les comunitats de l'hospital i del col·legi. Els dies 23, 24 i 25 de febrer es va celebrar solemnement el centenari (1826-1926) de la fundació de la congregació de les germanes carmelites de la caritat Vedruna; amb aquest motiu, Mn. Lluís Sarret, arxiver municipal, va publicar dos llargs articles sobre la història de la congregació a les pàgines del setmanari local *Crònica Targarina* ³².

Com ja s'ha dit, des del 1902 ininterrompudament, el col·legi prestà els serveis de l'escola dominical mitjançant el suport material i actiu de l'Associació de la Guàrdia d'Honor. Les noies, majoritàriament minyones que no havien tingut l'oportunitat de superar l'analfabetisme o bé volien ampliar els seus coneixements domèstics o artístics, aprofitaven l'esmentada possibilitat els diumenges i dies festius a les tardes. El servei l'oferien algunes germanes, juntament amb les sòcies actives de la Guàrdia d'Honor, totes elles, ex-alumnes del Col·legi. Anualment celebraven la festa del dia 31 de desembre, i la de la seva patrona, Santa Zita, a l'abril. L'any 1927, durant els dies 24, 25 i 26 de juny, l'associació va celebrar el 25 aniversari de la seva fundació amb gran solemnitat, editant un acurat programa-invítació en català ³³.

A mesura que passaren els anys, els pobles de la comarca i la mateixa ciutat s'anaren beneficiant dels avenços tecnològics aplicats a l'agricultura i de l'important creixement urbà dels sectors de la

Programa-invitió de l'Associació de la Guàrdia d'Honor del Col·legi Sant Josep, commemorant el 25è Aniversari de la seva fundació (1902-1927).

indústria, la construcció, el comerç i els serveis. Amb la millora del poder adquisitiu que tot això significava, s'anà estenent la preocupació de molts pares vers una educació més ampla i acurada de les nenes, les adolescents i àdhuc les noies. D'aquesta manera, el col·legi s'anà convertint en una alternativa educativa cada vegada més sol·licitada.

A principis de la dècada dels trenta, segons l'aportació oral d'una germana destinada a Tàrrega l'any 1933, el col·legi tenia una comunitat de 14 germanes, un internat amb unes trenta-cinc alumnes i unes quinze que es quedaven a mitja pensió. Hi havia dues classes de pàrvuls, amb un total de 70 o 80 nenes, a l'atenció de dues germanes. La primera ensenyança era graduada per les alumnes "vigilades". Al primer grau hi havia unes trenta-cinc alumnes entre 7 i 9 anys, el segon grau era un grup amb el mateix nombre de nenes entre 10 i 12 anys, el tercer grau tenia una quarantena d'alumnes, s'hi impartia un ensenyament no-reglat de cultura general, l'edat oscil·lava entre 13 i 17 anys, i estaven ateses per dues germanes. Totes aquestes alumnes tenien el règim de "vigilades", la qual cosa volia dir, que romanien a l'escola unes vuit hores i mitja cada dia i pagaven una mensualitat de 5 a 10 pessetes. Hi havia, també, una classe no-graduada de primera ensenyança, amb unes cinquanta alumnes externes entre 6/7 i 12/14 anys, a l'atenció de dues germanes, tenien les 6 hores reglamentàries de classe diàries i pagaven 3 pessetes mensuals. Encara que no s'ensenyés el comerç, les alumnes més grans, després de l'horari de les classes normals, podien aprendre comptabilitat (amb assignatures de comptabilitat, càlcul mercantil, economia domèstica, etc). Les anomenades classes d'adornament es donaven en torns de matí i tarda, i les alumnes eren noies que, generalment, havien acabat els estudis i volien aprendre a cosir, a brodar, dibuix, piano, pintura i altres manualitats. Hi havia alumnes que no deixaven el col·legi fins quan començaven a treballar o bé quan es casaven.

El col·legi va tenir una bona acollida, amb una matrícula global d'un 250 alumnes, a més de les noies grans de les classes especials i les de l'escola dominical. Fou una important institució al servei de l'educació i de la formació domèstica i religiosa de les nenes, adolescents i noies de totes les condicions, molt estimada a la ciutat i amb certa incidència a la comarca ³⁴.

3.7. L'ESCOLA CERVANTES, EL COL·LEGI DEL CARME I L'ACADÈMIA COMERCIAL

El Sr. Lluís Plassa i Oliver –antic director de l'escola del Círculo Republicano Obrero Instructivo, que funcionà a Tàrrega entre els anys 1903/1906– propietari de l'Escola Cervantes de la Fuliola, sol·licità trasllat a la ciutat de Tàrrega ³⁵. Després de les òbvies dificultats legals, la seva esposa, Sra. Remei Estruc i Margarit –antiga propietària d'una escola a Belcaire–, sol·licità també l'autorització corresponent per poder obrir una nova escola de nenes, adjunta a l'Escola Cervantes, amb el nom de Col·legi del Carme ³⁶.

Després dels habituals tràmits administratius, la Inspecció Provincial d'Ensenyament, amb data 2 d'agost de 1917, donà l'autorització definitiva per ésser traslladada l'Escola Cervantes de la Fuliola a la plaça del Carme, número 5, planta baixa i primer pis, de Tàrrega, i poder impartir la primera ensenyança graduada (cursos preparatori, elemental i superior) per a nens externs i diürna, i també el comerç i classes nocturnes per a adults; el mestratge del propietari inicialment restaria auxiliat pels mestres Sr. Felicià Codina Vila i Sr. Josep Ardèvol Mallat ³⁷. L'escola, però, havia iniciat les seves activitats el mes de setembre de 1916.

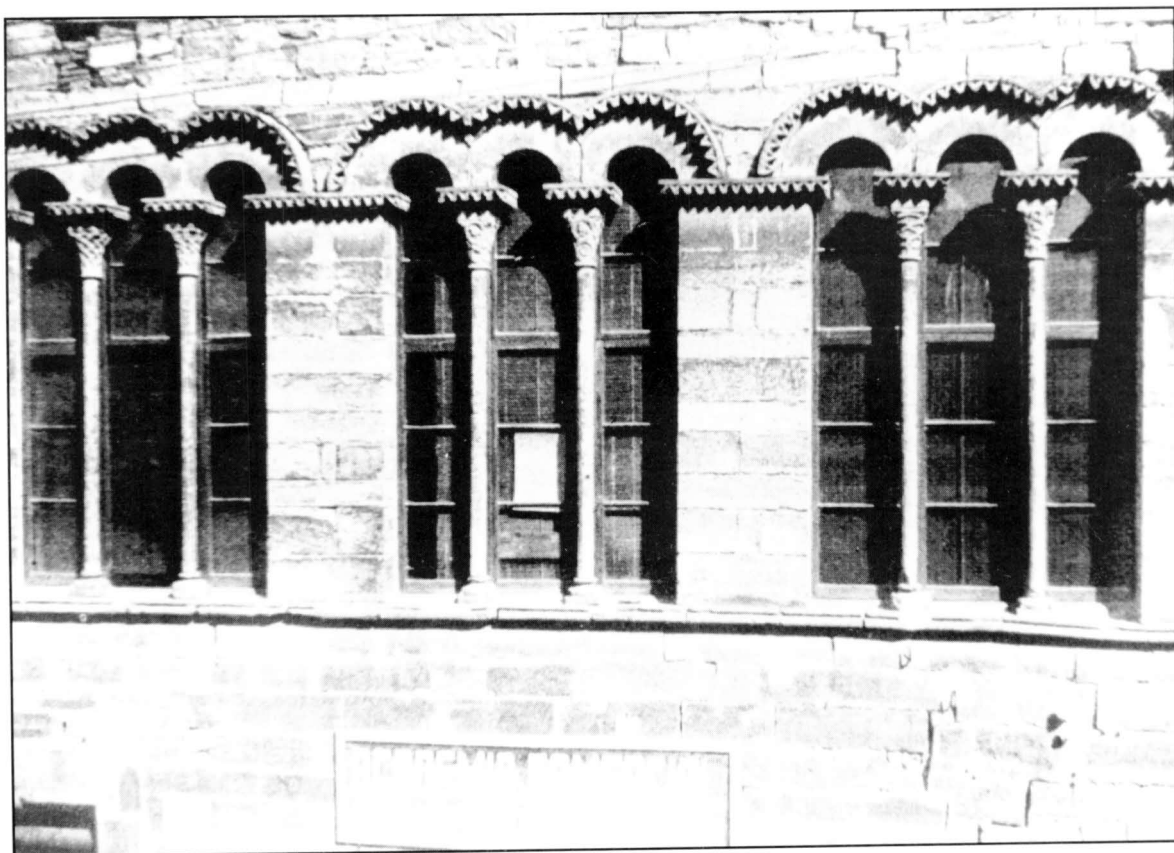
Tanmateix, a la Sra. Remei Estruc i Margarit, esposa del Sr. Plassa, també se li concedí l'autorització sol·licitada per establir i dirigir el Col·legi del Carme, escola no-oficial de primera ensenyança no-graduada i de nenes externes en edat escolar; també restà autoritzada per poder impartir classes nocturnes d'adultes. La matrícula no podia superar les 52 alumnes de primera ensenyança i les 32 en la classes nocturna ³⁸.

El Sr. Plassa tenia una certa experiència en el món educatiu i empresarial. El mes d'agost de 1922 va treure una pàgina de publicitat, amb grans titulars, al setmanari *Crònica Targarina*. L'antiga Escola Cervantes iniciava el curs amb el nom d'Acadèmia Comercial i oferia la primera ensenyança elemental i superior, el comerç, el batxillerat lliure amb exàmens a l'institut de Barcelona, classes per a poder ingressar en escoles especials i classes de repàs a hores convingudes i a domicili. Alhora, oferia 10 places d'internat i una secció d'alumnes miginternes, que dinaven i berenaven a l'acadèmia ³⁹.

L'agost de 1920 el Sr. Plassa esdevingué regidor de governació de l'Ajuntament, havent de cessar, juntament amb els seus companys de consistori, en compliment de la R.O. del directori militar, del 30 de setembre de 1923, segons la qual no podien ser alcaldes ni regidors els ciutadans que posseïen algun títol professional o exercien alguna tasca industrial o tècnica. Això tingué lloc en la sessió municipal extraordinària del dia 2 d'octubre de 1923 ⁴⁰.

Les simpaties del director de l'Acadèmia Comercial no eren massa extenses. La seva capacitat intel·lectual, la necessitat de subsistir professionalment en un context d'evident competitivitat educativa, la seva intolerància, l'enfrontament personal i institucional fàcil i, potser, la mateixa inseguretat de la seva escola davant un canvi gens proper als seus postulats polítics provocaren la pèrdua d'algunes matrícules a partir d'octubre de 1923.

El radicalisme del Sr. Plassa quedà palesat en la denúncia que va presentar al Sr. alcalde, el dia 17 de novembre de 1923, acusant el Col·legi Sant Antoni, dirigit pel Sr. Mill, i els veïns Srs. Francesc Guitard i Jaume Berga d'impartir classes particulars i nocturnes sense autorització legal ⁴¹. Dos mesos després a les pàgines de *Crònica Targarina* va publicar un avís amb aquests temes: "*Advertimos [...] que no den ningún crédito a la noticia que enemigos nuestros tienen interés en propagar, de que estas Escuelas –es referia a l'Acadèmia Comercial i al Col·legi del Carme– van a trasladarse en breve a Barcelona. Esta noticia es tendenciosa i falsa. [...] Es más: nosotros creemos fundamentalmente que una vez el Directorio Militar haya publicado la nueva ley que regulará la enseñanza particular, prohibiendo ese intrusismo que es causa de retraso intelectual de Tárrega, van a desaparecer todas las escuelas no oficiales que actualmente funcionan en esta ciudad, excepto las*

L'Escola Cervantes, propietat del Sr. Lluís Plassa, l'any 1922 es transformà en l'Acadèmia Comercial instal·lada al palau dels Marquesos de la Floresta. A partir de l'any 1928 esdevingué una escola mixta després d'integrar el Col·legi del Carme, creat i dirigit per la Sra. Remei Estruc, fins la seva mort.

nuestras que son las únicas que estan dirigidas y servidas por profesores titulares. Nota: por favor especial, que concedemos hoy, hasta el dia 3 de Marzo próximo podrán reintegrarse todos los que han sido alumnos de estas Escuelas y han asistido o asisten a otras escuelas" ⁴².

La dialèctica punyent i directa aparegué, però, en una carta oberta al Rv. P. Torelló, de les Escoles Pies, i publicada a *Crònica Targarina* el dia 6 de juny de 1925, acusant-lo de desaconsellar l'escola del Sr. Plassa ⁴³. No hi hagué rèplica per part de l'acusat; però, per una part, 19 ex-alumnes van voler deixar constància del seu agraïment i estima vers l'Escola Pia i, per altra, el Sr. Jesús Labartra, ex-alumne del Sr. Plassa i mestre particular de la ciutat, considerant-se indirectament al·ludit, li contestà en una columna de *Crònica Targarina* del 13 de juny de 1925, dient, entre altres coses: "[...] *Luís Plassa, en su vida de maestro ha sufrido un error muy grande [...] si no hubiese hecho tantas tonterías, hubiese abierto una brecha en las Escuelas Pías que difícilmente hubiesen cerrado, a pesar de sus gracias celestiales. No supo conocerse, ni aprovechar la ocasión y ahora la realidad le sorprende con una mueca que insinúa emigración. Su Academia languidece; muere de consunción. Solo un milagro puede rehabilitarla [...]*" ⁴⁴. La contrarèplica del Sr. Plassa fou dirigida al Sr. Labartra, a qui qualificà de "*todo un señor maestro republicano y socialista*" ⁴⁵.

Certament, les dificultats de l'Acadèmia Comercial i del Col·legi del Carme s'agreuaven. El dia 24 d'abril de 1928 l'esposa del Sr. Plassa, la Sra. Remei Estruc, deixà la direcció del Col·legi del Carme, el qual, a partir d'aquest moment, restà integrat a l'Acadèmia Comercial. Tanmateix després de la mort de la Sra. Estruc, s'encarregà la direcció de les aules de nenes diürna i d'adultes nocturna

a la mestra Sra. Rosa Ardèviol ⁴⁶. Paral·lelament, en aquesta mateixa època s'estava intensificant la campanya vers la construcció de les noves escoles nacionals graduades, aprofitant la política afavoridora del general Primo de Rivera.

Immediatament després de la caiguda de la dictadura el Sr. Lluís Plassa s'integrà de bell nou a l'Ajuntament. Malauradament però, el dia 5 de juny de 1930, a l'edat de 53 anys, deixà d'existir. L'Acadèmia Comercial, que heretà el seu fill, Lluís Plassa i Estruc, no era, ni de lluny, aquell ambiciós projecte en el qual havia somiat el seu fundador ⁴⁷.

3.8. EL COL·LEGI SANT ANTONI

El mestre Sr. Antoni Mill, el 17 de febrer de 1922, va sol·licitar l'autorització per obrir el Col·legi Sant Antoni, al carrer Agoders, número 39, segon pis ⁴⁸. El dia 16 de desembre de 1922 fou autoritzat per impartir classes de primera ensenyança a nens ⁴⁹. El curs 1923-24 tenia una classe de pàrvuls, una altra de primera ensenyança unitària i una aula de comerç. El curs següent oferí el comerç nocturn.

L'escola, sense massa ambicions, s'anà consolidant. El novembre de 1928 contractà els serveis del mestre Sr. Miquel Ribalta ⁵⁰, el qual inicià la publicació periòdica a *Crònica Targarina* de set llargs articles sobre temes pedagògics ⁵¹.

3.9. EL MODERN LICEU

El dia 25 de març de 1927 el Sr. Miquel Puig i Bonet, fill de Preixana i veí de Tàrraga, mestre de primera ensenyança, sol·licità a l'alcaldia permís per col·locar el rètol "Modern Liceu", a l'edifici, número 30, 1r, del carrer Agoders, mentre feia les gestions pertinents per poder obrir un col·legi de pàrvuls i de primera ensenyança. L'Ajuntament li concedí l'esmentada autorització a canvi de tres places gratuïtes per a alumnes pobres a la futura escola ⁵².

El nou col·legi inicià les classes el dia 1 de setembre de 1927. Oferia parvulari i primera ensenyança grauada, d'acord amb el mètode Montessori; batxillerat elemental i anglès; estudis comercials, dirigits pel Sr. Magí Escribà; acadèmia de dibuix i pintura, a càrrec del Sr. Josep Güell; labors; solfeig; piano; francès, i classes de repàs. Escolaritzava nens i nenes en seccions separades, i adults a les classes nocturnes ⁵³. Dos anys més tard s'incrementà l'oferta educativa preparant alumnes lliures per als exàmens de magisteri i de peritatge mercantil, a més d'acceptar alumnes interns. Al febrer de 1930 va ser contractada una jove professora anglesa, graduada en la Universitat d'Oxford, per ensenyar anglès. Fou la primera experiència docent d'aquesta llengua a la ciutat ⁵⁴.

El Modern Liceu esdevingué un projecte escolar molt ambiciós amb una excel·lent acollida. Una col·laboració a *Crònica Targarina* del 28 de febrer de 1930 palesava els bons resultats aconseguits pels alumnes del centre en els exàmens lliures de magisteri i de batxillerat, a Lleida ⁵⁵.

Durant la república, per un conjunt de circumstàncies que analitzarem en un pròxim treball, l'Escola Pia comprà el Modern Liceu, on traslladà les classes de batxillerat elemental i superior.

3.10. ALTRES ESCOLES I CLASSES DE REPÀS

La Sra. Antònia Gasó continuà atenent el parvulari que havia obert l'any 1904, i àdhuc hi ha una breu notícia del 1916, segons la qual la mestra Càndida Verdés i Condal hi ofería els seus serveis.

El Sr. Antoni Mill, després de crear el Col·legi de Sant Antoni, endegà la nova experiència pedagògica de l'Ateneu Escolar, ubicat al número 12 del carrer Agoders. Inicià les classes el dia 17 de febrer de 1922. Durant els cinc primers mesos de funcionament escolaritzà 15 alumnes ⁵⁶. Un any més

tard, a les pàgines de *Crònica Targarina* s'anuncià la venda del material escolar de la dita escola ⁵⁷.

El mestre Jesús Labartra esdevingué titular d'una escola que possiblement s'inaugurà l'any 1924. Inicialment tingué una matrícula de 25 nens i 2 nenes i, entre ells, hi havia 4 alumnes procedents de l'experiència fallida de l'Ateneu Escolar. Hi ha constància documental que el Sr. Labartra distribuí propaganda de la seva escola mitjançant un full imprès, signat per "Grupo pro Enseñanza" ⁵⁸.

A partir de la notícia facilitada per una denúncia presentada a l'Ajuntament pel Sr. Lluís Plassa, director de l'Acadèmia Comercial, el mes de novembre de 1923, sabem que el Sr. Francesc Guitar feia classes particulars d'11 a 1 del migdia i el mestre Jaume Berga les impartia a nens i nenes els vespres de 7 a 8 ⁵⁹.

3.11. ESCOLES ESPECIALS

La Sra. Delfina Vinadé i Ferran l'any 1917 esdevingué la promotora de l'Escola Municipal de Tall i Confecció. La dita modista presentà la proposta a l'Ajuntament de la ciutat i, després dels tràmits legals corresponents, es féu pública la convocatòria de la plaça de professora de l'esmentada escola. Solament s'hi presentà la Sra. Delfina. El dia 30 de gener de 1917 se li comunicà el nomenament.

Segons el reglament de l'escola, la matrícula màxima autoritzada era de 50 alumnes i les classes s'impartien els dies feiners, menys els dijous, de 2 a 5 de la tarda. El curs durava nou mesos –d'octubre a juny– i, a més de la prova que es feia a la mateixa escola, hi havia la possibilitat de presentar-se als exàmens de revàlida a Barcelona. L'Ajuntament donava una subvenció anual de 100 pessetes a la titular, a canvi d'acceptar cinc matrícules gratuïtes que, anualment l'Ajuntament concedia a adolescents amb escassos recursos econòmics. La matrícula autoritzada era de 15 pessetes anuals i totes les despeses de l'escola anaven a càrrec de la titular. El dia 17 de juliol de 1918 la Sra. Delfina Vinadé renuncià al càrrec, per canvi de residència i, després d'una nova convocatòria, l'11 de setembre de 1918, fou nomenada la nova directora, Srta. Anna Perelló, amb les mateixes condicions econòmiques ⁶⁰.

La política del directori militar que encapçalava el General Primo de Rivera impulsà la creació de l'Escola Oficial Militar de Tàrraga. Oferia l'aprenentatge de la instrucció militar teòrica i pràctica als futurs soldats i també impartia classes de gimnàstica als nens de les escoles nacionals. A més d'acceptar la matrícula d'altres joves interessats, també oferia classes als jugadors de futbol. El curs tenia una duració d'un mes i mig i els professors eren oficials de l'Escola Militar Alfons XIII de Barcelona. La junta directiva de la societat La Dàlia, l'agost de 1925 va cedir el seu saló del carrer Ponent per poder-hi impartir les classes teòriques. L'escola s'inaugurà el dia 2 de novembre de 1925 i, sembla que s'impartiren cursos fins l'octubre de 1926 ⁶¹.

Una notícia escadussera ens diu que al carrer de Sant Pelegrí l'any 1925 el Sr. Ramon Perelló va obrir l'Acadèmia de Dibuix i Pintura, la qual impartia classes cada dia, de 7 a 10 del vespre ⁶².

4. EL LLEGAT PERE VILA

Pere Vila i Codina nasqué a les Oluges l'any 1860. Sense haver pogut anar a l'escola, als 15 anys cercà feina a Barcelona i ben aviat emigrà a l'Argentina. Amb els anys s'anà enriquint i aconseguí fer fortuna ⁶³. La seva vida no fou llarga: morí a Rosario de Santa Fe (Argentina), el 25 de juliol de 1916. En el seu testament, del dia 12 d'abril de 1912, entre altres coses, escrivia: "*Declaro que dono a los habitantes del partido de Cervera, provincia de Lérida (España), 500.000 pesos, para que sus autoridades los coloquen en hipotecas y, de sus intereses, se dé educación a los niños de ambos sexos del citado partido. Se entiende que sean favorecidos a los hijos de los padres pobres que no tienen para costearlos su educación*" ⁶⁴.

Segons A.M., autor de l'article "El llegat de Pere Vila" (*Crònica Targarina*, Tàrraga, 11 de juliol, de 1925), en tenir notícies de l'esmentat llegat, els alcaldes del partit judicial de Cervera es constituïren en junta de patronat i delegaren el sots-president de la Comissió Provincial de la Diputació de Lleida, Sr. Alfred Pereña, pel cobrament de les corresponents quantitats que girés el representant dels béns de Pere Vila, a Buenos Aires, Sr. Tomàs Claver. El 30 de novembre de 1920 s'havien rebut 450.000 pessetes, les quals s'invertiren en títols de la Mancomunitat. El març de 1921 el llegat sumava 481.075 pessetes ⁶⁵.

Una reial ordre del 13 de maig de 1922 designà el jutge de primera instància, el registrador de la propietat i l'arxiprest de Cervera com a membres del Patronat Pere Vila. Així, el mateix dia, quedà constituït, amb el Sr. jutge de primera instància i instrucció del partit judicial de Cervera, com a president, i el Sr. registrador de la propietat i el Sr. arxiprest de Cervera, com a vocals. Uns anys més tard el Sr. alcalde de Cervera sol·licità la modificació del patronat proposant substituir el Sr. jutge i el Sr. registrador per la seva persona i pel metge titular de Cervera, respectivament. El ministre d'Instrucció Pública i Belles Arts, en un raonat document, ratificà els antics càrrecs, alhora que decretava la incorporació de dos vocals més: un alcalde i un jutge del partit judicial, designats per elecció entre els respectius alcaldes i jutges.

L'any 1927 el capital de la fundació era de 795.000 pessetes, de les quals, 794.000 estaven en una inscripció intransferible del deute públic de l'Estat ⁶⁶.

Amb l'objectiu de donar compliment al desig del testador, la junta del patronat el dia 7 d'agost de 1924 signà un contracte amb la Congregació de Religioses de la Sagrada Família, segons el qual, les germanes del col·legi de Cervera es comprometien a acollir les noies internes designades per la dita fundació, proporcionant-los a cadascuna, "per 895 pessetes anuals, educació apropiada, devants uniformes, mantellines, llit i roba del mateix, útils de llimpiesa, rentat de roba, llibres, cartipassos, útils de labor i alimentació" ⁶⁷.

Quant als nois, la junta del patronat va iniciar gestions amb els missioners del Sagrat Cor de Maria de Cervera per establir un internat a l'edifici de la universitat. Segons el Sr. Joan Dalla, articulista de *Crònica Targarina*, la proposta feta als missioners no prosperà i per aquesta raó a Tàrraga es constituï una comissió encapçalada pel Sr. alcalde, la qual oferí al patronat l'internat i els serveis educatius de l'Escola Pia ⁶⁸. Es tractava d'una alternativa educativa completa, especialment adient a partir del decret ministerial del 31 de maig de 1927, el qual exigia als nois beneficiats tenir una edat entre els 12 i 18 anys, enlloc dels 10-15 que havia establert l'article 2 del reglament fundacional ⁶⁹.

Sembla ser que la possibilitat de canalitzar la subvenció de la fundació destinada als nois a través de l'internat targarí no resultà atraient. El mateix Joan Dalla acabava la seva llarga aportació a *Crònica Targarina* amb aquestes reflexions: "Hom, més maliciós que nosaltres, ens ha dit –hi ho recollim sols a títol informatiu i amb les reserves pròpies del cas– que ens deixem de cabòries, ja que lo cert és que l'Internat de nois es gestionat amb una institució barcelonina, car els de Cervera no saben resignar-se a que sigui Tàrraga –la seua eterna rival– la que's beneficiï de les 16 mil pessetes que les despeses de l'Internat del Llegat Pere Vila importarien anyalment. Amb tot i la solvència de qui aixís ens parla no podem acceptar que la Junta administrativa passi per una tant forçada interpretació de la idea del llegatari qui hem de suposar tenia l'intenció de que el benefici moral i material de llegat fos fruit completament pels fills de les encontrades d'aquest Partit Judicial.

»Tàrraga té dret a discutir, com a interessada que és en la qüestió del llegat, tots quants actes es descapdellin i quantes iniciatives es prenguin al seu voltant. Creiem, doncs, l'atenció dels nostres organismes representatius per a que posin mans a l'obra i no deixin emigrar fòra el producte d'un llegat que tenim perfecte dret a usdefruïtar, crida que fem extensiva a tots els Ajuntaments afectats, car no és el mateix pels pares dels alumnes tindre a aquests prop de les seves llars, en grans facilitats per a visitar-los, que en la llunyana ciutat on l'accés per a ells es fa punt menys que impossible per les

despeses que suposa un llarg viatge" ⁷⁰.

A més del llegat al partit judicial de Cervera, Pere Vila deixà una important donació a l'Ajuntament de Barcelona, el qual creà el Grup Escolar Pere Vila (1920) i una biblioteca popular del mateix nom ⁷¹.

-
1. AUTORS VARIS: *El Pallars Jussà. Estructura socio-econòmica i territorial del Pallars Jussà i de l'Alta Ribagorça*, E. Caixa d'Estalvis de Catalunya, Barcelona, 1981, p. 225.
 2. PUELLES BENÍTEZ, Manuel de: *Historia de la Educación en España. De la Restauración a la II República, Volumen III*, MEC, Madrid, 1982, pp. 197-204.
 3. Op. cit., pp. 204-215.
 4. YETANO, ANNA: *La enseñanza religiosa en la España de la Restauración (1900-1920)*, E. Ántropos, Barcelona, 1988, p. 180.
 5. Op. cit., p. 215.
 6. NOVELL i BALAGUERÓ, Joan: *Una aproximació a l'escola catalana*, A.G. Camps, Tàrraga, 1983.
 7. PUELLES BENÍTEZ, Manuel de: *Educación e Ideología en la España Contemporánea*, E. Labor, Barcelona, 1980, p. 270.
 8. Op. cit., p. 270.
 9. PUELLES BENÍTEZ, Manuel de: *Història de la Educación en España. De la restauración a la II República, Volumen III*, Op. cit., pp. 216-218.
 10. PUELLES BENÍTEZ, Manuel de: *Educación e Ideología en la España Contemporánea*, Op. cit., p. 272.
 11. Op. cit.: pp. 227-247.
 12. Op. cit.: p. 274.
 13. Arxiu Històric Comarcal Tàrraga (AHCT). Correspondència municipal, any 1924.
 14. AHCT. Correspondència municipal, any 1924.
 15. AHCT. Actes de la Junta Local de Primera Ensenyança, any 1920.
 16. *Crònica Targarina*, Tàrraga, 21 de febrer de 1925, p. 4.
 17. *Crònica Targarina*, Tàrraga, 25 de setembre de 1926.
 18. AHCT. Documentació Escolar. Registre Escolar del Terme Municipal de Tàrraga, any 1928.
 19. AHCT. Correspondència municipal. Any 1916. Còpia literal: "[...] El Inspector de la 1a Enseñanza de la 2ª Zona, B.L.M. del Sr. Alcalde de Tàrraga y le recomienda encarecidamente a la Srta. Teresa Coca maestra sustituta de la Escuela Nacional de Niñas y espera le apoye delante del Sr. Rector de Barcelona, para que pueda ocupar el mismo puesto en cuanto quede jubilada la propietaria. Manuel Sierra. Lérida, 31 de Agosto de 1916."
 20. AHCT. Correspondència comercial. Any 1918. Còpia literal: "Al Sr. D. José Morera, Secretario del E. Ayuntamiento.
»Respetado Sr. mio: Después de saludarle tengo el gusto de dirigirle las presentes líneas, para rogarle me diga que han decidio de las sillas para la escuela pues como no hay aquí donde sentarse fuera conveniente, que sí a ello estan determinados las compraran lo antes posible. Otra duda se me ocurre, en la escuela está instalada como lo deben saber la electricidad, pero faltan las bombillas y como esto supongo será cuenta del Ayuntamiento, espero seran Vds. tan amables que mandaràn ponerlas. Dispensen molestias tantas, que facilmente se comprende son en favor de la escuela, cuyo lamentable estado de material y asistencia es inmensamente desastroso.
» Muy afectuosamente le saluda su s.s. Leonor Turmó, Vda. de Ormar. Hoy, 27 de Septiembre de 1918".

21. AHCT. Correspondència municipal. Any 1925. Còpia literal: "La Comisión Permanente que me honoro presidir, en sesión celebrada el día 15 de Julio último; dióse cuenta por el Sr. Alcalde accidental de que en el día de ayer la Junta local de 1ª Enseñanza había ido por la tarde a recorrer las exposiciones de las Escuelas Nacionales de niños y niñas como final de curso, quedando muy bien impresionado del grado de adelanto de la clase del Colegio de niñas, proponiendo un oficio laudatorio para la Sra. Maestra Dª Maria Ventura Pedrol Castellá. La comisión permanente acuerda por unanimidad, un voto de gracia por medio de un oficio laudatorio en nombre de la Junta Local.
»Lo que tengo el honor cumplimentar para su mayor satisfacción y conocimiento. Dios guarde a V. muchos años. Tàrrega 17 de Septiembre de 1925. El Alcalde (firma). Al Sr. Inspector de la 1ª enseñanza 2ª Zona de la provincia de Lérida.»
- AHCT. Correspondència municipal. Any 1926. Corresponent, pots'er, al treball acurat de la Sra. M. Ventura Pedrol, l'Ajuntament equipà l'escola nacional de nenes amb 12 taules bipersonals, sol·licitades per l'esmentada mestra. Era el mes de novembre de 1926.
22. AHCT. Correspondència municipal. Any 1924.
23. Dades demogràfiques de la tesi doctoral *Tàrrega: de vila a ciutat (1875-1930)*, que l'autor d'aquest treball està preparant.
24. BABURÈS, Josep, Op. cit., p. 161.
25. *Nova Tàrrega*, Tàrrega, 29 de juny de 1985. Article "Comentar és col·laborar (XLVI)", per C. i G. – BABURÈS, Josep, Op. cit., pp. 105-114.
26. YETANO, Ana, Op. cit., pp. 218-230.
27. *Crònica Targarina*, Tàrrega, 6 de juny de 1925, p. 7.
28. *Crònica Targarina*, Tàrrega, 31 de març de 1928.
29. *Crònica Targarina*, Tàrrega, 6 de juny de 1925, pp. 9-10.
Crònica Targarina, Tàrrega, 13 de juny de 1925, p. 10.
Crònica Targarina, Tàrrega, 20 de juny de 1925, p. 11.
30. Informació oral d'una germana de l'actual comunitat de les carmelites Vedruna del Col·legi Sant Josep, que ha manifestat, expressament, el desig de no fer constar el seu nom.
31. A.C.S.J., diversos documents. Anys 1915-1920.
32. Cal veure: *Crònica Targarina*, Tàrrega, 13 de febrer de 1926, p. 78, 20 de febrer de 1926, pp. 9-10 i 27 de febrer de 1926, p. 12.
33. Cal veure: *Crònica Targarina*, Tàrrega, 20 d'abril de 1929 i AHCT, correspondència municipal. Any 1927.
34. Informació oral d'una germana de l'actual comunitat de les carmelites Vedruna del Col·legi Sant Josep.
35. AHCT, correspondència municipal. Any 1916, agost-desembre.
36. AHCT, correspondència municipal. Anys 1916 i 1917.
37. AHCT, correspondència municipal. Any 1917.
38. AHCT, correspondència municipal. Any 1917.
39. *Crònica Targarina*, Tàrrega, 26 d'agost de 1922.
40. AHCT, actes municipals. Any 1923, novembre. Cal veure també: ESPINAGOSA, Jaume i Josep M. PLANES: *Tàrrega. Aproximació a la història dels seus ajuntaments, entre 1884-1939*, Diputació de Lleida, Lleida, 1988, pp. 131-132.
41. AHCT, correspondència municipal. Any 1923.
42. *Crònica Targarina*, Tàrrega, 10 de febrer de 1924, p. 10.
43. *Crònica Targarina*, Tàrrega, 6 de juny de 1925, pp. 9-10.
44. *Crònica Targarina*, Tàrrega, 13 de juny de 1925, p. 10.

45. *Crònica Targarina*, Tàrraga, 20 de juny de 1925, p. 11.
46. AHCT, correspondència municipal. Any 1928, abril.
47. *Crònica Targarina*, Tàrraga, 7 de juny de 1930.
48. AHCT, correspondència municipal. Any 1922.
49. AHCT, correspondència municipal. Any 1922.
50. *Crònica Targarina*, Tàrraga, 3 de novembre de 1928.
51. *Crònica Targarina*. Cal consultar els següents números: 2 de novembre de 1928, 17 de novembre de 1928, 1 de desembre de 1928, 22 de desembre de 1928, 12 de gener de 1929, 1 de febrer de 1929 i 23 de març de 1929.
52. AHCT, actes de la Junta Local de Primera Ensenyança, 1915-1930.
53. *Crònica Targarina*, Tàrraga, 14 de setembre, de 1927.
54. *Crònica Targarina*, Tàrraga, 1 de febrer, de 1930.
55. *Crònica Targarina*, Tàrraga, 28 de juny, de 1930. Col·laboració. El text diu així:
 "Durant els dies de la setmana passada, fou tema de moltes converses, i sobretot en les llars on hi manca elements estudiantils, els brillantíssims èxits assolits enguany pels alumnes del Col·legi Modern Liceu d'aquesta ciutat en els diferents exàmens on s'han presentat, tant en l'Institut Provincial i Normal de Mestres de Lleida com darrerament a l'Escola d'Alts Estudis Comercials de Barcelona.
 »Si falagueres eren les qualificacions que obtingueren a la capital del Segre, ho són més encara les alcançades a Barcelona, puig es donà el cas poc corrent de què entre més de 100 examinats d'una assignatura, es repartiren vuit Sobresalients i d'aquests, cinc se'ls emportaren els alumnes targarins, además de quinze Notables [...]."
56. *Crònica Targarina*, Tàrraga, 8 de juliol, de 1922.
57. *Crònica Targarina*, Tàrraga, 22 de febrer, de 1923.
58. AHCT. Correspondència municipal 1924-1930. La nota deia així: "CONSIDERACIONES SOBRE LA ENSEÑANZA
 »Los contables encuentran sus ganancias y pérdidas al cerrar las cuentas, nosotros que no somos contables de valores materiales sino de valores morales e intelectuales, también encontramos las ganancias, siempre inponderables, al hacer de estos 3 meses. Hélas aquí... (llista dels 28 alumnes matriculats).
 »Entre los alumnos ya citados hay cuatro que aprendieron a leer en un mes.
 »Si venimos a Tàrraga, fué para hacer una obra de misericordia, que diría un nazareno. Fué porque Vulcano encargado de martillar a nuestra niñez en el yunque de la verdad y de la belleza, no era nada artista, ni nada competente. Nuestra niñez salía de sus manos hecha un griñapo. Salía sin esa orientación necesaria que eleva hasta las crestas donde Newton sentía el peso de los astros, donde Kleper y Wells admiraba y admira las maravillas de su armonía, donde Gante, donde Cervantes, donde Goethe, donde tantos y tantos otros acariciaron la posteridad.
 »Nuestra niñez, como todas las niñeces, tiene un caudal de valores latentes que hay que buscar y desarrollar. A buscar estos valores, a encauzarlos, a desarrollarlos hemos venido. Y hoy al cerrar las cuentas de estos tres meses, nos encontramos con unas ganancias que ya huyen del estrecho marco de cualquier diario.
 Nuestra obra sólo ha comenzado. Sigue su marcha. Que cada amante de la enseñanza sea un cooperador nuestro.
 GRUPO PRO ENSEÑANZA."
59. AHCT. Correspondència municipal, 1915-1923.
60. AHCT. Documentació escolar. "*Expediente de creación de la plaza de Profesora de la Escuela Municipal de Corte de esta ciudad, 1916-1918*".
61. *Crònica Targarina*. Es troben notícies en els números següents: 24 de juliol de 1924, 24 d'octubre de 1925 i 17 d'octubre de 1926.
62. *Crònica Targarina*, Tàrraga, octubre de 1925.
63. Gran Enciclopèdia Catalana, volum 15, Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1980, primera edició, p. 461.
64. AHCT, actes de la Junta Local de Primera Ensenyança, 1915-1930. Còpia del reial decret, 162, del Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes, publicat a la Gaceta, de l'11 de juny, de 1927.

65. *Crònica Targarina*, Tàrrega, 11 de juliol de 1925, "El llegat de Pere Vila", per A.M., p. 9.
66. AHCT, actes de la Junta Local de Primera Ensenyança, 1915-1930.
67. *Crònica Targarina*, Tàrrega, 11 de juliol, de 1925.
68. *Crònica Targarina*, Tàrrega, 21 de novembre, de 1925.
69. AHCT, actes de la Junta Local de Primera Ensenyança, 1915-1930.
70. *Crònica Targarina*, Tàrrega, 21 de novembre, de 1925.
71. Gran Enciclopèdia Catalana, volum 15, Op. cit., p. 461.

APÈNDIX I

A) RELACIÓ DELS MESTRES QUE VAREN EXERCIR EN LES DIFERENTS ESCOLES PÚBLIQUES DE TÀRREGA, ENTRE 1915 I 1930

1. ESCOLA NACIONAL DE NENS d'ensenyament primari
 - Pau BALAGUERÓ (24-11-1915 / 1-3-1917)
 - Jaume MIRANDA i VIVES (1-3-1917 / 31-5-1930)
 - Àngel FRANCÉS I BAIXA (16-6-1930 / desp. 1930)
2. ESCOLA NACIONAL DE NENES d'ensenyament primari
 - Teresa COCA i LLOVET (21-10-1916 / 1-10-1917)
 - Ramona BONASTRE i ROSELL (1-10-1917 / 2-9-1918)
 - Leonor TURMÓ i VIZCARRA (2-9-1918 / 13-8-1919)
 - Dolors MONZON i MATA (13-8-1919 / 9-9-1922)
 - M. Ventura PEDROL i CASTELLÀ (31-7-1923 / desp. 1930)
3. ESCOLA NACIONAL DE PÀRVULS (nens i nenes)
 - Gemma ROSELL i SEBASTIÀ (16-7-1892 / 4-8-1928)
 - Teresa MARTIN i MONCASI (14-9-1928 / 15-1-1929)
 - Cerme BURQUETA (15-1-1929 /)

B) RELACIÓ DE LES ESCOLES PARTICULARS I DE PIS QUE S'HAN POGUT DOCUMENTAR, AMB LLURS NIVELLS EDUCATIUS I EDUCADORS, entre 1915 i 1930

1. ESCOLA DE PÀRVULS (C. d'Agoders, 14) (1904 / de. 1930)
 - Alumnes: nens i nenes
 - Titular: Sra. GASÓ
 - Mestre: Càndida VERDÉS i CONDAL (notícia 1916)
2. ESCOLA CERVANTES (Pl. del Carme, 5) (1916 / 1922)
 - Alumnes: nens, nois i adults
 - Nivells: - Ensenyament primari graduat: cursos preparatori, elemental i superior
 - Comerç (lliure)
 - Classes nocturnes d'adults
 - Classes particulars
 - Titular: Lluís PLASSA i OLIVER
 - Mestres: Lluís PLASSA i OLIVER
Josep ARDÈVOL i MALLAT
Felicià CODINA i VILA
3. COL·LEGI DEL CARME (Plç del Carme, 5) (1916 / 1928)
 - Alumnes: nenes, noies i adultes
 - Nivells: - Pàrvuls
 - Ensenyament primari integrat
 - Escola nocturna d'adultes
 - Titular: Remei ESTRUCH i MARGARIT

4. ACADEMIA COMERCIAL (carrer del Carme, 51) (1922 / 1930)
 (Antiga Escola Cervantes. A l'abril de 1928 integrà el Col·legi del Carme)
- Alumnes: nens, nenes, nois i adults
 - Nivells:
 - ensenyament primari graduat: curs preparatori, curs elemental i curs superior
 - comerç (lliure)
 - batxillerat (lliure)
 - classes de preparació per accedir a escoles especials
 - classes nocturnes d'adults
 - classes particulars
 - Serveis:
 - internat (10 places)
 - mitja pensió
 - Titulars: Lluís Plassa i Oliver (1922 / 5-6-1930)
 Lluís Plassa i Estruch (a partir del 5-6-1930)
 - Mestres: Felícia CODINA i VILA
 Josep ARDÈVOL i MALLAT
 Rosa ARDÈVOL
5. COL·LEGI SANT ANTONI (carrer Agoders, 39) (1922 / 1930)
- Alumnes: nens i adults
 - Nivells:
 - ensenyament primari integrat
 - comerç (lliure)
 - comerç nocturn
 - classes nocturnes d'adults
 - Titular: Antoni MILL
 - Mestre: Miquel RIBALTA
6. ATENEU ESCOLAR (carrer Agoders, 12) (Feb. 1922 / 1923)
- Alumnes: nens i nenes
 - Titular: Antoni MILL
7. MODERN LICEU (carrer Agoders, 30) (1927 / 1930)
- Alumnes: una secció de nens i una secció de nenes
 - Nivells:
 - parvulari
 - ensenyament primari graduat
 - estudis comercials
 - batxillerat (lliure)
 - magisteri (lliure)
 - peritatge mercantil (lliure)
 - classes de dibuix, música, mecanografia, francès i anglès
 - Serveis:
 - Internat
 - Titular:
 - Miquel PUIG i BONET
 - Director estudis comercials: Magí ESCRIBÀ
 - Mestres: tres professors i tres professores

C) ESCOLES CRISTIANES DE COMUNITATS RELIGIOSES

1. ESCOLA PIA (carrer de Santa Maria) (1884 / actual.)
 - Alumnes: nens, nois i adults
 - Nivells: – ensenyament primari graduat
 - batxillerat elemental i superior
 - comerç
 - estudis eclesiàstics del bisbat de Solsona (3 anys)
 - escola nocturna d'adults
 - Serveis: – internat de nens
 - mitja pensió
 - alumnes vigilats
 - Titular: pare rector de la comunitat
 - Mestres: pares escolapis de la comunitat

2. ESCOLA DE L'HOSPITAL (Pl. de Sant antoni) (1862 / 1936)
 - Alumnes: nens i nenes
 - Nivells: – parvulari (nens i nenes)
 - ensenyament primari integrat (nenes)
 - Serveis: – menjador escolar
 - Titular: superiora de la comunitat de germanes carmelites Vedruna
 - Mestres: germanes de la comunitat de l'Hospital

3. COL·LEGI SANT JOSEP (carrer Ponent, 46) (1886 / actual.)
 - Alumnes: nens, nenes, noies i adultes
 - Nivells: – parvulari (nens i nenes)
 - ensenyament primari graduat
 - classes de comptabilitat
 - classes de dibuix, piano i pintura
 - classes de tall, confecció o brodats
 - escola dominical (noies)
 - Serveis: – internat de nenes
 - mitja pensió
 - alumnes vigilades
 - Titular: superior de la comunitat de germanes vedrunes
 - Mestres: germanes de la comunitat del col·legi

D) ESCOLES ESPECIALS

1. ESCOLA MUNICIPAL DE TALL I CONFECCIÓ (oct. 1917 /)
 - Ubicació inicial: carrer d'Alonso Martínez, 14, 1r
 - Alumnes: noies
 - Horari: de 2 a 5 de la tarda
 - Professors: Delfina VINADÉ i FERRAN (octubre 1917-juliol 1918)
Anna PERELLÓ (setembre 1918 /)

2. ACADÈMIA DE DIBUIX I PINTURA (carrer Sant Pelegrí) (1925 /)

- Horari: de 7 a 9 del vespre
- Titular: Ramon PERELLÓ

3. ESCOLA OFICIAL MILITAR (nov. 1925 /)

- Alumnes: nens i nois
- Cursos: classes de gimnàstica per alumnes de l'escola nacional i jugadors de futbol
- Durada: cursos d'un mes i mig
- Professors: de l'Escola Militar Alfons XII, de Barcelona

E) ALGUNS PROJECTES ESCOLARS, QUE NO VAREN REEIXIR

1. ESCOLA MUNICIPAL DE COMERÇ (abr. 1916)

- Promotor: Capuxí BARBENS
- Proposta: Fundar una escola municipal de comerç, agregada a l'Escola de Comerç de Barcelona
- Resultat: el Ministerio de Instrucción Pública denegà la corresponent sol·licitud per manca de pressupost (juliol de 1916)

2. ESCOLA MUNICIPAL DE MÚSICA (carrer Sant Pelegrí, 26) (oct. 1916)

- Promotor: Basili LALIENA i TRILLO
- Estudis: - 3 cursos de solfeig i cant
 - 8 cursos de piano
 - 8 cursos de violí
- Sol·licità a l'Ajuntament que es fes càrrec del lloguer del local i de la llum
- La proposta no fou acceptada

APÈNDIX II

ALGUNES COMUNITATS EDUCATIVES DE LES ESCOLES CRISTIANES EXISTENTS A LA CIUTAT, ENTRE 1915 I 1930

1. ESCOLA DE L'HOSPITAL DE LES GERMANES CARMELITES VEDRUNA

– Comunitat de l'any 1924

Sup. Mercè CAMPAÑA	Barcelona	(1920-)
Ger. Engràcia PÀMIES	Ponts	(1924-)
Montserrat PAPIOL	Tarragona	(1918-)
Dolors PELEGRÍ	Borges Blanques	(1918-)
Dolors PEDRET	Falset	(1913-)
Josefa CABANAS	Barcelona	(1922-)
Carme MOIX	Sta. Coloma de Q.	(1922-)
Montserrat VILADRICH	Solsona	(1918-)

– Comunitat de l'any 1930

Sup. Engràcia PÀMIES	Ponts	(1924-)
Ger. Remei MARTÍ	Malgrat	(1926-)
Montserrat PAPIOL	Tarragona	(1918-)
Càndida BARÓ	Pons	(1926-)
Rosari CAMPAÑA	Barcelona	(1926-)
Carme VALLÉS	Barcelona	(1927-)
Carme MOIX	Sta. Coloma de Q.	(1922-)
Montserrat VILADRICH	Solsona	(1918-)
Mercè MASSÓ	Barcelona	(1925-)

2. ESCOLA PIA

– Comunitat de l'any 1924

Rec. Jaume NOVELL	Preixens	(1916-1925)
Par. Ramon ROCA	Copons	(1903-1933)
Martí PUJOLAR	Olot	(1908-1909) (1910-1925)
Valentí PAGÈS	Sabadell	(1923-1936)
Eusebi MATE	Burgos	(1913-1914) (1922-1926)
Vicenç ROCA	Balaguer	(-1936)
Francesc MUNNÉ	Barcelona	(1912-1913) (-1948)
Joan TORELLÓ	Castellfollit de Boix	(1922-1925)
Adjutori GRAU	Moià	(1924-1925)
Francesc FARRENY	Balaguer	(1924-1927)
Josep MATAS	Barcelona	(-1927)
Josep VILUMARA	?	(1923-1925)
Martí SITJA	Barcelona	(1889-1893) (1915-1932)
Joan VIVES	Solsona	(1915-1932)
Narcís RIVERO	Vilanova i la Geltrú	(1910?1925)

– Comunitat de l'any 1930

Rec. Eduart MARTÍ	Calella	(1902-1916) (1925-1931)
Par. Ramon ROCA	Copons	(1903-1933)
Martí SITJA	Barcelona	(1889-1893) (1915-)
Valentí PAGÈS	Sabadell	(1923-1936)
Jaume NOVELL	Preixens	(1916-1925) (1929-1931)
Vicenç ROCA	Balaguer	(-1936)
Pere RIMBLAS	Sabadell	(1926-1932)
Francesc MUNNÉ	Barcelona	(1912-1913) (-1948)
Isaac SALVET	Mataró	(1929-1936)
Francesc BARGALLÓ	Barcelona	(1925-1934)
Josep MAS	Esparreguera	(1929-1931)
Pere FIGUERAS	El Pla de Cabra	(-1934)
Filemó MARQUÉS	Cascante	(1930-1936)
Maur IRIARTE	Pamplona	(-1933)
Aleis ARMENDARIX	Pamplona	(-1935)

4. COL·LEGI SANT JOSEP

– Comunitat de 1924

Sup. Concepció CASAS	Ripoll	(-1927)
Ger. Dolors FRANCH	Onda	()
Manuela COSTA	Vic	()
Filomena CORBI	Balaguer	()
Maria AGUSTÍ	Verdú	(1921-)
Maria VILARRASSA	Barcelona	(1915-)
M ^a Assumpta OLIART	Terrassa	(1917-)
Agnès JOHERA	Llagostera	(1910-)
Antònia ROIG	Castelló de la Plana	(1912-)
Anna TIO	València	(1917-)
Isabel COROMINES	Arbúcies	()
M ^a Carme CARBONELL	Vic	(1921-)
Carme LLARIO	València	(1922-)
Lurdes NADAL	Miralcamp	(1911-)
Dolors MELONS	Les Borges Blanques	(1920-)

Comunitat de 1930

Sup. Úrsula ROSELL	Valls	(1927-)
Ger. Filomena CORBI	Balaguer	()
Manuela COSATA	Vic	()
Dolors FRANCH	Onda	()
Isabel COROMINES	Arbúcies	()
Agnès JOHERA	Llagostera	(1910-)
Maria SAPERAS	Tarragona	(1928-)
M ^a Assumpta OLIART	Terrassa	(1907-)
Lurdes NADAL	Miralcamp	(1911-)
Maria OLIVET	Gerona	(1927-)

M ^a Carme CARBONELL	Vic	(1921-1978)
Carme PALAU	Sta. Coloma de Q.	(1924-)
Rosari COSTA	València	(1924-)
Assumpció BOBILL	Artés	(1924-)
Dolors MELONS	Les Borges Blanques	(1920-1973)